

บทที่ 4

ข้อมูลพื้นฐานผู้สูงอายุ

ในบทนี้ผู้ศึกษาจะนำเสนอข้อมูลพื้นฐานของผู้สูงอายุในตำบลหัวโพ โดยครอบคลุมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับจำนวนผู้สูงอายุ ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของสถานีนามัยตำบลหัวโพ และสภาพสังคมและวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ

4.1 จำนวนผู้สูงอายุในตำบลหัวโพ

จากผลการสำรวจจำนวนผู้สูงอายุในชุมชนของสถานีนามัยตำบลหัวโพ ระหว่าง ตุลาคม 2544 – กันยายน 2545 มีจำนวนทั้งสิ้น 690 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 15 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในตำบลหัวโพ โดยอาศัย และกระจายตัวภายในชุมชน ทั้ง 6 หมู่บ้าน ดังนี้

ตารางที่ 2

การแสดงผลจำนวนผู้สูงอายุในตำบลหัวโพ

หมู่	จำนวน (คน)	ร้อยละของผู้สูงอายุทั้งหมด
1	141	20
2	174	25
3	166	24
4	30	4
5	96	14
6	83	12
รวม	690	100

ที่มา: การสำรวจจำนวนผู้สูงอายุในชุมชน ของสถานีนามัยตำบลหัวโพ ตุลาคม พ.ศ. 2544 – กันยายน พ.ศ. 2545

4.2 ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ

ผลจากการสำรวจภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชน จากการที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่ได้เข้ามาทำการรักษายังสถานอนามัยตำบลหัวโพ นายเจตนา คันธาทิพย์ เจ้าหน้าที่สถานอนามัยกล่าวว่าผู้สูงอายุในชุมชน จะมีโรคประจำตัวส่วนใหญ่ คือโรคเบาหวาน รองลงมาคือโรคความดันโลหิตสูง โรคเกี่ยวกับสายตา และโรคกระดูกและข้อ ตามลำดับ และเมื่อมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้น ผู้สูงอายุจะไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลของรัฐเป็นส่วนใหญ่ เช่น โรงพยาบาลบางแพ โรงพยาบาลดำเนินสะดวก รองลงมาคือ การไปรักษาที่คลินิก และโรงพยาบาลเอกชน ตามลำดับ

นางเอี่ยมพร คงสอน หัวหน้าสถานอนามัยตำบลหัวโพ ได้กล่าวว่าส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีการรับรู้ต่อการรักษาสุขภาพตนเองในเกณฑ์ดี กล่าวคือผู้สูงอายุได้มีการเลือกรับประทานอาหารให้ถูกต้องตามหลักโภชนาการ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคต่างที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุ เช่นโรคเบาหวาน โรคไขมันในเส้นเลือด เป็นต้น และรู้จักวิธีการป้องกันโรคต่างๆ เช่น การปฏิบัติตนอย่างถูกต้องในการรับประทานอาหารที่มีคุณค่า การออกกำลังกายอย่างเหมาะสมตามวัยและร่างกาย การรักษาสุขภาพจิตใจในวัยสูงอายุ การเข้ารับการตรวจสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น ส่งผลให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีสุขภาพอยู่ในเกณฑ์ดี ไม่เป็นปัญหา และอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ส่วนหนึ่งมาจากผลมาจากการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพจากสถานอนามัยตำบลนั่นเอง

4.3 ผลการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ

ตำบลหัวโพ มีชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 1 ชมรม มีสมาชิก จำนวน 177 คน (ร้อยละ 25.6) จากตาราง 3 ผลการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุประจำปีงบประมาณ 2545 (ตุลาคม พ.ศ. 2544 – กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545) ของสถานอนามัยตำบลหัวโพ ดังนี้

ตารางที่ 3

ผลการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุประจำปีงบประมาณ 2545

งาน / กิจกรรม	หน่วย	จำนวน (คน)
1. ผู้สูงอายุได้รับการดูแลจากครอบครัว	คน	690
2. ผู้สูงอายุได้รับการดูแลจากชุมชน	คน	690
3. ผู้สูงอายุเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ	คน	177
4. ชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่	ชมรม	1

ที่มา: สรุปผลการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ ประจำปีงบประมาณ 2545 (ตุลาคม พ.ศ. 2544

– กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545) สถานีอนามัยตำบลหัวโพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี นอกจากนั้นสถานีอนามัยตำบลหัวโพ ยังมีโครงการในด้านผู้สูงอายุ จากงบประมาณในปี พ.ศ. 2545 โดยมีชื่อโครงการว่า “โครงการพัฒนาศักยภาพชมรมผู้สูงอายุตำบลหัวโพ” โดยมีวัตถุประสงค์คือ

1. เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ดำเนินกิจกรรมกลุ่ม
2. เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันในด้านสุขภาพอนามัย ทั้งทางร่างกายและจิตใจ
3. ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพในการส่งเสริมสุขภาพของตนเอง ต่อครอบครัว และชุมชน
4. เพื่อให้ชุมชนและองค์กรในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน

กลุ่มเป้าหมายของโครงการคือ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุตำบลหัวโพจำนวน 177 คน โดยมีงบประมาณสนับสนุนเป็นจำนวน 10,000 บาท จากองค์การบริหารส่วนตำบลหัวโพ ผลการดำเนินงานโครงการฯในปี พ.ศ.2545 มีดังนี้

1. ได้มีการให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยจำนวน 12 ครั้ง
2. ตรวจสุขภาพและให้การรักษาผู้สูงอายุ โดยการตรวจความดันโลหิตแก่สมาชิกพบผู้มีความดันโลหิตสูงจำนวน 8 คน คิดเป็น 5.52%
3. ตรวจหาน้ำตาลในโลหิต พบผู้มีระดับน้ำตาลสูง จำนวน 2 ราย คิดเป็น 1.38 %
4. ตรวจสุขภาพภายในช่องปาก จำนวน 1 ครั้ง
5. จัดกิจกรรมการออกกำลังกายและสันทนาการเป็นประจำทุกเดือนก่อนทำกิจกรรมอื่น

6. จัดกิจกรรมประเพณี และวัฒนธรรมในวันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น

7. กิจกรรมด้านสังคม โดยการเข้าร่วมกิจกรรมกับองค์กรอื่น และการช่วยเหลือ เพื่อสมาชิก โดยทำกิจกรรมฌาปนกิจสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือญาติสมาชิกเมื่อสมาชิกเสียชีวิตรายละ 2,000 บาท

8. กิจกรรมท่องเที่ยว โดยไปทัศนศึกษาต่างจังหวัด

ในด้านของปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการ พบว่าจำนวนสมาชิกชมรมมีจำนวนจำกัด ไม่ถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้คือร้อยละ 60 ของผู้สูงอายุในชุมชน เนื่องจากสถานที่ของชมรมซึ่งตั้งอยู่ที่สถานีอนามัยเพียงแห่งเดียว และแต่ละหมู่บ้านอยู่ห่างไกลกันมาก จึงทำให้เกิดปัญหาในการเดินทางมาร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ

4.4 สภาพสังคม และวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลหัวโพ

สภาพสังคมของชาวหัวโพมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในชุมชน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่มีลักษณะที่เรียบง่าย จะมีการใช้อุปกรณ์อำนวยความสะดวกอยู่บ้าง ก็เพราะชาวหัวโพมีการปรับตัวตามสภาพทางสังคมสมัยใหม่ ที่มีลักษณะความเป็นชุมชนเมืองที่เพิ่มมากขึ้นนั่นเอง ลักษณะการทำมาหากินของชาวหัวโพส่วนใหญ่ยังมีการพึ่งพาสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ โดยจะเห็นได้จาก อาชีพส่วนใหญ่ของชาวหัวโพ ยังคงยึดหลักเกษตรกรรมตามธรรมชาติ ที่มีความหลากหลาย เช่นการเพาะเห็ด การทำสวนผัก สวนผลไม้ การเลี้ยงเป็ด ไก่ สุกร และยังคงมีการทำนาในบางครัวเรือน แต่ได้ลดลงไปมากในปัจจุบัน

สภาพครอบครัวของผู้สูงอายุ สถาบันครอบครัว และเครือญาติยังเป็นสถาบันสถาบันที่มีความสำคัญต่อผู้สูงอายุในตำบลหัวโพ โดยจะเห็นได้จากสมาชิกสมาชิกภายในครอบครัวของผู้สูงอายุ ยังคงให้การดูแล และเอาใจใส่แก่ผู้สูงอายุอยู่เสมอ จากการกล่าวของนางเอี่ยมพร คงสอน ในฐานะหัวหน้าสถานีอนามัยตำบลหัวโพ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบผู้สูงอายุโดยตรงในตำบลกล่าวว่าสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุยังคงให้การดูแลผู้สูงอายุตามอัตภาพ และฐานะทางเศรษฐกิจที่สมาชิกในครอบครัวสามารถปฏิบัติแก่ผู้สูงอายุได้ ซึ่งก็ไม่ได้พบว่าผู้สูงอายุประสบปัญหาในเรื่องการดูแลจากคนในครอบครัวแต่อย่างใด ด้านนายภิรมย์ สิ้นสมบัติ ประธานอบต.หัวโพ กล่าวว่าผู้สูงอายุที่เข้ารับโครงการสงเคราะห์ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ โดยได้รับเงินสงเคราะห์เป็นจำนวนเงิน 300 บาทต่อเดือน ในตำบลหัวโพ มีจำนวน 3 ราย ในจำนวนดังกล่าว เป็นผู้สูงอายุ

ที่อยู่ในสภาพพิการ 1 ราย และอีก 2 ราย มีฐานะยากจน เพราะบุตรได้ย้ายไปทำงานต่างถิ่น โดยขาดการสงเคราะห์และให้การดูแลผู้สูงอายุ

จากการสรุปปัญหาของผู้สูงอายุในตำบล หัวหน้าสถานีอนามัย และประธานอบต. ได้กล่าวโดยสรุปว่า ผู้สูงอายุในตำบลหัวโพ ส่วนใหญ่ไม่ได้มีปัญหาในเรื่องของการถูกทอดทิ้ง และการไม่ได้รับการดูแลจากครอบครัว ในประเด็นปัญหาของผู้สูงอายุด้านอื่นๆ ภาวะความเครียดที่เกิดขึ้นแก่ผู้สูงอายุ นางเอี่ยมพร กล่าวว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ไม่ได้มีปัญหาภาวะความเครียด ซึ่งเกิดจากการเป็นผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเป็นผู้สูงอายุได้ดี โดยมีการรับรู้ถึงลักษณะหน้าที่ของตนเองหลังจากการเป็นผู้สูงอายุ เช่นการดูแลตนเองในด้านสุขภาพ การทำหน้าที่ที่คอยช่วยเหลือแก่คนในครอบครัวที่สามารถทำได้ เช่นการดูแลงานภายในบ้าน การเลี้ยงดูหลาน การปฏิบัติตนเองโดยการยึดหลักศาสนาเป็นหลักพึ่งพิง และดำเนินชีวิต เป็นต้น และเมื่อผู้สูงอายุประสบปัญหา หรือมีภาวะความวิตกกังวลใจ จะมีการปรึกษากันกับสมาชิกในครอบครัวตนเอง รวมถึงการปรึกษาพูดคุยกับเพื่อนผู้สูงอายุในวัยเดียวกัน ซึ่งเป็นวิธีการที่ช่วยลดภาวะความเครียดของผู้สูงอายุลงได้ในระดับหนึ่ง

ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมต่างๆ นายไพบุลย์ สิ้นสมบัติ กำนันตำบลหัวโพ ได้กล่าวไว้ว่า ผู้สูงอายุในตำบลมีการให้ความร่วมมือดีมาก เมื่อชุมชนมีกิจกรรมที่ต้องการความร่วมมือจากชาวบ้าน แกนนำผู้สูงอายุ ได้แก่คุณลุงบุญร่วม คุณลุงสำภา คุณลุงเฉลิม คุณลุงอุดร จะเป็นผู้ประสานระหว่างผู้สูงอายุในตำบล ในการขอความร่วมมือผู้สูงอายุในการเข้ามามีส่วนร่วม นายไพบุลย์ ยังได้กล่าวอีกว่า “ผู้สูงอายุอายุในหัวโพ หากเขารับปากว่าจะมาช่วยแล้วก็ต้องมา เขารักษาดีจะเสมอ คนหนุ่มสาวส่วนใหญ่มักไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ไม่เหมือนผู้สูงอายุ. . .” ซึ่งในประเด็นดังกล่าวผู้ศึกษามองว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีจิตสำนึกที่ดีต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน เพราะผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีความพร้อมในเรื่องของเวลา มากกว่าคนวัยหนุ่มสาวที่ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพ การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ถูกขอร้องให้มาช่วยเหลือ จึงเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมได้ โดยไม่กระทบต่อกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุมากนัก

ลักษณะของค่านิยม และความเชื่อของผู้สูงอายุในตำบลหัวโพ เจ้าอาวาสวัดหัวโพได้กล่าวไว้ว่าผู้สูงอายุในตำบลหัวโพ จะนิยมไปวัดทั้งเพศชาย และหญิงในโอกาสวันสำคัญทางประเพณีต่างๆ ทางพุทธศาสนา ได้แก่ในเทศกาลเข้าพรรษาจะมีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มอุโบสถ เพื่อถือศีลแปด มีการนุ่งขาวห่มขาว และปฏิบัติศาสนกิจภายในวัดหัวโพ ในวันพระใหญ่ ก็จะไปวัดเพื่อถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์ มีการสวดมนต์ ฟังเทศน์ฟังธรรม เพราะผู้สูงอายุมีความเชื่อว่า การไปวัดทำบุญทำให้จิตใจดีขึ้น การทำบุญมีทั้งทำเพื่อตนเอง และทำบุญเพื่ออุทิศให้แก่ญาติพี่น้องที่

ล่วงลับไปแล้ว นอกเหนือจากการนิยมนิมนต์ไปวัดเพื่อฟังธรรมะแล้ว ค่านิยมการบริจาคทรัพย์สินส่วนตัวให้แก่วัด ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ผู้สูงอายุในตำบลหัวโพนิยมปฏิบัติกัน ส่วนหนึ่งมาจากความพึงพอใจส่วนตัว และไม่ได้คิดว่า การทำบุญบริจาค ในการสร้างโบสถ์ สร้างวิหารเป็นความสิ้นเปลือง แต่จะถือว่าเป็นการเสริมสร้าง และทำนุบำรุงศาสนา เป็นการแสดงออกถึงความไม่โลภ ไม่หลงในทรัพย์สินเงินทองของตนเอง โดยส่วนใหญ่แล้ว ค่านิยมการบริจาคทรัพย์สินแก่ทางวัด จะพบมากในผู้สูงอายุที่อยู่ในช่วงบั้นปลายของชีวิต

นอกเหนือจากกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่นิยมปฏิบัติแล้ว กิจกรรมในครอบครัวของผู้สูงอายุก็ยังคงมีการปฏิบัติอยู่ ได้แก่การช่วยเหลือครอบครัวในด้านงานภายในบ้านเล็กน้อย เช่นกวาดบ้าน ดูแลความเรียบร้อยภายในบ้าน การประกอบอาหารเพื่อตนเอง การดูแลเลี้ยงดูหลาน การช่วยเหลือครอบครัวในเรื่องของการประกอบอาชีพ ตามกำลังที่ยังพอสามารถช่วยเหลือได้ เป็นต้น ในเวลาว่างนิยมการดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ พูดคุยกับเพื่อนบ้าน กิจกรรมทางสังคม นอกเหนือจากการไปวัดแล้ว ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งก็จะมีเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมด้านอื่นๆ เช่นการเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุตำบลหัวโพ การเข้าร่วมกิจกรรมในเทศกาลทางประเพณี และวัฒนธรรม เช่นการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้สูงอายุหญิงที่มีความสามารถในการสาธิตประดิษฐ์กระทงแก่เด็กนักเรียน โรงเรียนหัวโพในเทศกาลประเพณีลอยกระทงของตำบลหัวโพ การเข้าร่วมในกิจกรรมถวายพระพรเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา เหล่านี้เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปสภาพสังคมของผู้สูงอายุตำบลหัวโพ ยังคงได้รับการดูแลเอาใจใส่จากสมาชิกในครอบครัวตนเอง โดยมีองค์ประกอบภายในชุมชนคอยสนับสนุน และช่วยเหลือในกิจกรรมต่างๆ กิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุภายในครอบครัว ผู้สูงอายุยังคงมีการช่วยเหลือครอบครัวตามภาวะและสภาพที่ยังเอื้ออำนวย เช่นการดูแลงานภายในบ้านเล็กน้อย การช่วยเหลือกิจกรรมทำมาหากินแก่สมาชิกในครอบครัว การดูแลหลาน เป็นต้น กิจกรรมทางสังคมภายนอกครอบครัว ผู้สูงอายุนิมนต์ไปวัดเพื่อฟังเทศน์ฟังธรรม ศาสนาจึงเป็นแหล่งพึ่งพิงทางด้านจิตใจแก่ผู้สูงอายุ และเป็นหลักในการดำเนินชีวิต นอกจากนั้นผู้สูงอายุบางคนในตำบลยังมีกิจกรรมทางสังคมในรูปแบบการเป็นสมาชิกในชมรมผู้สูงอายุ การเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางประเพณี และวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ

ในด้านของการเข้ามามีบทบาทต่อชุมชนของผู้สูงอายุ นอกเหนือจากสภาพทางสังคม ซึ่งได้กำหนดบรรทัดฐานให้คนในชุมชนต้องปฏิบัติต่อผู้สูงอายุในฐานะการให้ความเคารพนับถือ มีความศรัทธา การกตัญญูรู้คุณแก่ผู้สูงอายุแล้ว ผู้สูงอายุที่มีความประพฤติ อัจฉริยะดี มีการช่วย

เหลืองาน หรือกิจกรรมทางสังคมอย่างต่อเนื่อง คนในสังคมก็จะมีการจัดฐานะของผู้สูงอายุในอีกระดับหนึ่ง คือการเป็นผู้อาวุโสในชุมชน ผู้สูงอายุที่มีฐานะเป็นผู้อาวุโสในชุมชน จะเป็นแกนนำหลักสำคัญ เป็นศูนย์รวมหลักของคนในชุมชน ผู้สูงอายุที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน จะเข้ามามีบทบาท และมีหน้าที่ต่อชุมชนในระดับต่างๆ ตามความสามารถ และศักยภาพที่ผู้สูงอายุนั้นมีอยู่ จากการศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ของผู้สูงอายุในด้านต่างๆ พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่ได้รับการยอมรับ จากการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้ปฏิบัติ และมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ มีอยู่ด้วยกัน 8 ราย ซึ่งผู้ศึกษาจะใช้เป็นกรณีศึกษา บทบาทผู้นำกลุ่มผู้สูงอายุที่มีต่อชุมชนชนบท ศึกษาเฉพาะกรณีผู้สูงอายุในตำบลหัวโพ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยจะกล่าวถึงรายละเอียดในบทต่อไป

ธำมรงค์หอสมุด